

# КОНСУЛЬТАЦІЯ ДЛЯ БАТЬКІВ, ПЕДАГОГІВ ТА ВИХОВАТЕЛІВ: ЕТАПИ РОЗВИТКУ ФОНЕМАТИЧНОГО СЛУХУ

**Фонематичний слух** – це здатність людини розрізняти та ідентифікувати фонем (значущі звукові одиниці мови), які забезпечують розуміння значення слів. Його розвиток є ключовим для формування правильної звуковимови, засвоєння словникового запасу, граматики та, що особливо важливо, для успішного навчання читанню та письму.

## ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ФОНЕМАТИЧНОГО СЛУХУ

Розвиток фонематичного слуху відбувається поетапно і залежить від природного дозрівання слухового аналізатора та активного мовленнєвого середовища.

| Етап                                          | Вік         | Характеристика                                                                                                                                                                                                          |
|-----------------------------------------------|-------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>I. Немовленнєвий (Фізичний) слух</b>       | 0 – 1 рік   | Дитина реагує на різкі, гучні звуки, інтонацію, ритм. Починає локалізувати джерело звуку. Розрізняє голоси близьких. Це база для подальшого розвитку.                                                                   |
| <b>II. Розрізнення звуків (Глобальний)</b>    | 1 – 2 роки  | Дитина починає розрізняти слова, що складаються з однакових або схожих звуків, але мають різне значення («кішка» та «мишка»). Реагує на вимову слова-назви предмета або дії.                                            |
| <b>III. Розрізнення фонем (Фонематичний)</b>  | 2 – 3 роки  | Формується здатність розрізняти мінімальні пари фонем – звуки, які роблять слова різними («дім» - «дим», «коса» - «коза»). Це найважливіший етап для становлення мови.                                                  |
| <b>IV. Елементарний звуковий аналіз</b>       | 3 – 4 роки  | Дитина може виділяти голосний звук на початку слова («А-ня», «У-ля»). Здатна впізнавати звук у слові, якщо його виділити інтонаційно.                                                                                   |
| <b>V. Складний звуковий аналіз і синтез</b>   | 4 – 5 років | Дитина може визначати перший і останній звук у слові, кількість складів. Здатна відтворювати послідовність звуків (звуковий синтез). Це критичний етап для підготовки до школи.                                         |
| <b>VI. Диференціація складної артикуляції</b> | 5 – 6 років | Вдосконалюється розрізнення схожих за звучанням (акустично близьких) або схожих за вимовою (артикуляційно близьких) фонем, наприклад, свистячих і шиплячих ([с]-[ш], [з]-[ж]) або дзвінких і глухих ([б]-[п], [д]-[т]). |

## ПОРАДИ ДЛЯ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ

**Для батьків та вихователів (I-III етапи):**

- **Створення мовленнєвого середовища:** Розмовляйте з дитиною, чітко артикулюючи. Називайте предмети, які бачите.
- **Ігри на фізичний слух:** Використовуйте шумові коробочки (із сіллю, крупами, камінцями, монетами) для розрізнення звуків. Грайте у «Хто/Що там стукає?» «Хто/Що з тобою грається?» (брязкальце, дзвіночок, ложки).
- **Ігри на розрізнення слів (фонем):** Використовуйте парні іграшки: «Дай мишку, а тепер дай кішку».

**Для педагогів та логопедів (IV-VI Етапи):**

1. **Ігри на звуковий аналіз і синтез:**

«Знайди зайве слово»: Виділення слова, що починається на інший звук («Суп, Салат, Шишка»).

«Де живе звук?»: Визначення позиції звука у слові (початок, середина, кінець).

«Живі звуки»: Викладання звукових схем слів фішками або кольоровими картками (наприклад, червоний – голосний, синій – приголосний).

2. **Автоматизація та диференціація звуків:**

Використання контрастних пар слів: «Тук-Дуб», «Сумка-Шубка».

Складання чистомовок і скоромовок, насичених цільовими звуками.

3. **Використання наочності:** Артикуляційні профілі звуків, дзеркало для самоконтролю вимови.

**Ознаки порушень фонематичного слуху (ФФНМ)**

Якщо дитина старше **4-х років**:

**Не розрізняє на слух схожі звуки** (наприклад, [с] і [ш]).

**Замінює або змішує** звуки у мовленні («зама» замість «зима», «либа» замість «риба»).

Має **стійкі труднощі** при засвоєнні читання та письма (дисграфія, дислексія) – пропускає літери, замінює їх, не може поєднати звуки у слово.

**ПАМ'ЯТАЙТЕ!** Своєчасний та цілеспрямований розвиток фонематичного слуху – це найкраща профілактика мовленнєвих порушень та запорука успішної навчальної діяльності дитини у школі.